

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 378.147:355.232

Леонід Олійник, кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник науково-методичного центру організації освітньої діяльності
Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського

**РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ
ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-
СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ**

У статті у вигляді рекомендацій військовим педагогам обґрунтовуються основні напрями вдосконалення методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління.

Ключові слова: магістр, військово-соціальне управління, військово-спеціальні дисципліни, навчання.

Літ. 9.

Леонид Олейник, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник научно-методического центра организации образовательной деятельности
Национального университета обороны Украины имени Ивана Чернышевского

**РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ВНЕДРЕНИЮ МЕТОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБУЧЕНИЯ
ВОЕННО-СПЕЦИАЛЬНЫМ ДИСЦИПЛИНАМ МАГИСТРОВ ВОЕННО-
СПЕЦИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ**

В статье обосновываются методические рекомендации военным педагогам относительно основных направлений совершенствования системы психолого-педагогической подготовки будущих магистров военно-социального управления.

Ключевые слова: магистр, военно-социальное управление, военно-специальные дисциплины, обучение.

Leonid Oliynyk, Ph.D. (Pedagogic) Senior Researcher
of the Scientific and Methods Center of Educational Activity
National University of Defence of Ukraine by I. Chernyakhovsky

**RECOMMENDATIONS ON THE IMPLEMENTATION OF THE METHODOICAL SYSTEM OF EDUCATION OF
MILITARY AND SOCIAL MANAGEMENT IN MILITARY AND SOCIAL DISCIPLINES**

The article contains the recommendation to military pedagogues, based on the analysis of the main trends of improvement of the methodical system of education in military and social disciplines of the masters of military and social management.

Keywords: master, military-social management, military-special discipline, education.

Постановка проблеми. Сучасний стан Збройних Сил (ЗС) України та реалії ХХІ століття вимагають якісно нових підходів до підготовки офіцерського складу, організації навчально-виховного процесу, налагодження і впровадження організаційних, навчально-виховних технологій, які могли б забезпечувати не тільки виконання завдань трансформації і розвитку ЗС України, а й сприяти всебічному розвитку особистості та її успішній самореалізації в соціальному та військово-професійному середовищі.

Становлення України як самостійної держави, перехід до професійної армії кардинально впливає на роль військового фахівця з вищою освітою. Особливе місце серед них посідають магістри військово-соціального управління як освічені військові професіонали, рівень підготовки яких має відповідати кадровим потреби ЗС України в

умовах реалізації “Національної стратегії розвитку освіти України на 2012 – 2022 роки” та “Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на 2012 – 2017 роки”. Міністр оборони України в наказі № 78 від 2013 року вимагає збільшення обсягу часу на вивчення гуманітарних дисциплін для військових фахівців гуманітарного напрямку (в тому числі магістри військово-соціального управління) – до 50 – 60 % від загального бюджету навчального часу і до 20 – 25 % для підготовки військових фахівців інших спеціальностей [5, 167].

Аналіз досліджень і публікацій. Підвищення ефективності методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін вимагає дослідження ряду теоретичних та методичних аспектів. На думку М.М. Козяра, методичну систему підготовки фахівців з надзвичайних ситуацій утворюють кілька комплексів: перший –

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

комплекс елементів; другий – зміст; третій – сукупність допоміжних методик; четвертий – сукупність цілей; п'ятий – сукупність зв'язків. Сукупність зв'язків – своєрідне синтезоване утворення, завдяки якому ціле не зводиться лише до суми його частин. У зв'язку з цим фундаментом методичної системи підготовки фахівців з надзвичайних ситуацій є поняття “елемент”, “мета”, “зміст”, “методика”, “зв'язок”, а поняття “структури” та “системи” є похідними від них [3].

Різноманітність трактування поняття “методична система” в сучасних науково-педагогічних працях вимагає його уточнення з погляду її сутності, змісту й ознак. На думку С.У. Гончаренка, методична система навчання – це впорядкована сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених методів, форм і засобів планування, проведення контролю, аналізу та коригування навчального процесу, спрямованих на підвищення ефективності навчання. Центральне місце в методичній системі посідають форми навчання як основний елемент дидактичної системи (системи навчання) [2].

Необхідність вдосконалення методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління випливає з результатів наукових досліджень О.В. Бойка [1], Є.Ю. Литвиновського [4], В.В. Стасюка [9] та інших. Вони звертають увагу на невідповідність професійної підготовки магістрів військово-соціального управління як державним стандартам, так і вимогам Болонського процесу. У той же час у вітчизняній педагогічній літературі практично немає робіт щодо побудови методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. Тому проблема побудови і практичного впровадження такої системи є актуальною і потребує детального аналізу і дослідження.

Одне з головних місць в загальній системі соціальних інститутів, тобто і в загальнодержавному виховному середовищі займає українська армія, служба в якій сприяє виконанню завдань чи не одного з головних напрямків соціального виховання – створення умов та заходів, що спрямовані на оволодіння і засвоєння магістрами військово-соціального управління загальних і військово-спеціальних знань, соціального досвіду для формування соціально позитивних ціннісних орієнтирів [8, 58].

Отже, військово-соціальне управління – систематичний зовнішній або внутрішній вплив на систему специфічних соціальних відносин, в якій

знаходяться військовослужбовці, з метою приведення її до стану, що дозволяє успішно вирішувати повсякденні і бойові завдання.

Магістр військово-соціального управління, офіцер військового управління оперативного тактичного рівня – досвідчений професіонал військової справи, здатний організувати морально-психологічне забезпечення бою (операції), здійснювати планування та виконання заходів морально-психологічного забезпечення у військовій частині [7, 167].

Метою статті є визначення рекомендацій по впровадженню методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел і практики навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління дав можливість виявити окремі суперечності, які негативно позначаються на результативності навчально-виховного процесу, зокрема між:

- сферами професійної діяльності магістрів військово-соціального управління та визначеними напрямками їхнього навчання військово-спеціальним дисциплінам;

- необхідністю навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління в магістратурі відповідно до вимог Болонського процесу та існуючою нормативно-правовою базою їх підготовки;

- реальним станом і очікуваним рівнем науково-методичного забезпечення процесу навчання військово-спеціальним дисциплінам магістрів військово-соціального управління.

Подолання цих суперечностей потребує подальшої розробки та обґрунтування теоретичних і методичних основ навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління у вищих навчальних закладах IV рівня акредитації.

Для реалізації зазначеного необхідно:

- розробити нормативну документацію щодо організації навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління на основі визначеної особистісно орієнтованої технології;

- визначення таксономії цілей навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління;

- організацію інформаційно-методичного забезпечення навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління;

- застосування психолого-педагогічного

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

забезпечення навчально-виховного процесу з метою вивчення і моніторингу досвіду, можливостей його учасників;

- організацію підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Актуальність теми дослідження теоретико-методичних основ навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління визначається:

- значущістю для розвитку ЗС України проблеми навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління;

- недостатньою розробленістю у педагогічній науці, а в системі підготовки військових фахівців в період з 1991 по 2013 рік малодослідженою;

- гострою потребою реальних кроків модернізації навчання і виховання у вищих військових навчальних закладах та моніторинг результатів навчально-виховного процесу безпосередньо у військах при виконанні завдань за призначенням згідно посадових обов'язків;

- відсутністю чітких уявлень про закономірності навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління та сформованості профілю посади безпосередньо у військах;

- недостатнім виявленням ефективних способів, прийомів навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління.

Методичні рекомендації посадовим особам ЗС України по щодо впровадження навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління у навчально-виховний процес вищих військових навчальних закладів та оцінки результатів у військових підрозділах ми розділили на три основні групи:

1. Для посадових осіб вищих органів військового й державного управління, які можуть ухвалювати рішення щодо організаційно-адміністративного вдосконалення навчально-виховного процесу.

2. Для посадових осіб безпосередньо у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) з питань навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління.

3. Для командирів (військових педагогів) ланки військовий підрозділ та військової частини щодо безпосередньої організації та оцінки результативності навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління.

З цього приводу розроблені наступні рекомендації:

До першої групи рекомендацій необхідно віднести:

- якісне підвищення рівня навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління шляхом відповідного збільшення кількості навчальних годин у ВВНЗ та введення розділу-практикуму "Психолого-педагогічна підготовка військового керівника" у системоконкомплекс військово-спеціальних дисциплін "Морально-психологічне забезпечення діяльності військ";

- організацію наукових досліджень з проблем навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління та організаційне забезпечення діяльності щодо розробки та видання практикуму "Психолого-педагогічна підготовка військового керівника";

- удосконалення планування по організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ підрозділах з обов'язковим виділенням прикладного аспекту на основі проблемних ситуацій;

- введення в практику практичних занять з офіцерами по роботі з особовим складом з наданням методичної допомоги по підготовці, організації та проведення занять по військово-спеціальним дисциплінам на основі проблемних ситуацій;

- підготовка до видання методичні рекомендації для практичної діяльності у ВВНЗ Міністерства оборони України (з урахуванням специфіки підготовки фахівців) з морально-психологічного забезпечення діяльності військ, у яких відобразити:

- процес навчання військово-спеціальних дисциплін слухачів ВВНЗ;

- педагогічні умови навчання військово-спеціальних дисциплін слухачів ВВНЗ;

- систему засобів навчання військово-спеціальних дисциплін слухачів ВВНЗ;

- включити до плану воєнно-ідеологічної підготовки розділ практичних занять з тематики: "Психолого-педагогічна підготовка військового керівника".

Другу групу рекомендацій ми побудували за традиційною для навчально-виховного процесу ВВНЗ схемою коли в основу навчально-виховного процесу у ВВНЗ при навчанні військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління покладено концепцію гарантування якості освіти, яка зорієнтована на потреби розвитку особистості тих, хто навчається, та військ (сил), в цілому, і має

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

гарантовано забезпечити досягнення кожним слухачем визначеного рівня військово-спеціальної компетентності відповідно до прийнятих державою стандартів освіти на основі застосування інноваційних, особистісно орієнтованих педагогічних технологій.

Запорукою ефективного функціонування цієї системи є створення в ВВНЗ комфортного освітнього середовища, що забезпечується безумовним виконанням ліцензійних умов надання освітніх послуг, а також створення умов для спільної індивідуальної навчально-дослідницької творчої діяльності науково-педагогічних працівників з одного боку та слухачів – з іншого.

Виконання завдання набуття визначеної кваліфікації магістра військово-соціального управління забезпечується системою циклів підготовки, груп навчальних військово-спеціальних дисциплін, модулів, загальний час на вивчення яких гарантує досягнення запланованого рівня знань та умінь, а з ними і визначених для відповідної спеціальності компетенцій.

Одним з ключових завдань в ВВНЗ є максимальна адаптація змісту навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління до вимог сучасності. Підставами до цього є:

- нові погляди на систему застосування ЗС України;
- перехід до нової перспективної структури ЗС України;
- необхідність перегляду змістового наповнення навчальних військово-спеціальних дисциплін в контексті впровадження системи оперативних стандартів;
- потреба в перерозподілі навчального часу між змістовими модулями та тематичними блоками;
- поглиблення основ підготовки слухачів за міжвидовим принципом.

До основних заходів визначених рекомендацій необхідно включити:

- чітке визначення цілі розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління, розподіл її на підцілі;
- попереднє планування заходів навчально-виховної роботи в позааудиторний час, що доцільно проводити на основі відповідної робочої програми “Психолого-педагогічна підготовка військового керівника” [6], зокрема з урахуванням навчально-виховних аспектів військово-соціального середовища.

Організація цілеспрямованого навчання військово-спеціальних дисциплін слухачів до підвищення рівня розвиненості військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління включає:

- формування особистої готовності майбутніх магістрів військово-соціального управління до процесу навчання та виховання, зокрема:

- адекватного розуміння ними ролі у навчанні та вихованні підлеглих, його сутності, мети і завдань;

- творчого ставлення начальників навчальних та наукових підрозділів, науково-педагогічних працівників до процесу навчання військово-спеціальних дисциплін майбутніх магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов’язків та забезпечення активної участі в ньому;

- проведення циклу спеціальних занять з науково-педагогічними працівниками з метою;

- набуття науково-педагогічними працівниками необхідних психолого-педагогічних знань прикладного характеру, сучасних педагогічних технологій і методик навчання та виховання військовослужбовців та розвиток у них навичок і вмінь їх ефективного використання;

- поглиблення знань та вдосконалення навичок і вмінь педагогів щодо вміння та ефективного використання навчально-виховних аспектів військово-соціального середовища, зокрема в системі прищеплення навичок управління військовими колективами та організації виховної роботи;

- навчання військових керівників основам використання методик педагогічного впливу на емоційно-почуттєву, когнітивну, вольову, мотиваційну та інші сфери психіки військовослужбовців;

- організація науково-обґрунтованого і педагогічно доцільного процесу самовдосконалення військових керівників.

Для командирів (військових педагогів) ланки військовий підрозділ та військової частини щодо безпосередньої організації та оцінки результативності навчально-виховного процесу на основі впровадження технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального управління до виконання професійних обов’язків доцільно визначити:

- детальний аналіз ступеня ефективності функціонування системи організації навчально-виховного процесу спрямованої на морально-психологічне забезпечення діяльності військ. Цей аналіз доцільно проводити на планових і підсумкових нарадах офіцерського і сержантського складу, на заняттях в системі індивідуальної, психолого-педагогічної та військово-ідеологічної підготовки та інших заходах. Особливу увагу слід приділити об’єктивному аналізу:

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО ВПРОВАДЖЕННЮ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

- ступеня досягнення мети розвиненості психолого-педагогічної готовності військовослужбовців до професійної діяльності;

- рівня володіння командирами, вихователями необхідними знаннями про передові технології розвитку психолого-педагогічної готовності військовослужбовців до виконання професійних обов'язків і виховання в цілому, зокрема, сутності гуманістичної парадигми виховання, суб'єкт-суб'єктного (особистісно-орієнтованого підходу до навчально-виховного процесу);

- якості підготовки та проведення у поточному періоді заходів навчального та виховного характеру з підлеглими, ступеню ефективності використання офіцерами виховних аспектів соціального середовища тощо;

- встановлення причин негативних аспектів організації навчально-виховного процесу у військових підрозділах, визначення шляхів їх усунення і внесення необхідних коректив у навчально-виховний процес.

Висновки. Таким чином, рекомендації по впровадженню методичної системи навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління спрямовані на забезпечення науково обґрунтованої організації навчально-виховного процесу, яка містить:

- чітке визначення мети щодо навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління з урахуванням специфіки повсякденної діяльності військових підрозділів, існуючого рівня вихованості військовослужбовців, його психолого-педагогічної підготовленості, індивідуально-психічних особливостей та інших чинників;

- педагогічно обґрунтоване планування навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління майбутніх магістрів військово-соціального управління;

- суттєве підвищення рівня теоретичної та методичної підготовки магістрів військово-соціального управління шляхом введення в практику роботи з ними практичних занять з психолого-педагогічної підготовки, проведення відповідних занять у системі індивідуальної, воєнно-ідеологічної підготовки безпосередньо у військах, підвищення значення процесу самовдосконалення магістрів військово-соціального управління;

- організація якісної підготовки науково-педагогічних працівників до впровадження технології розвитку військово-спеціальної компетентності магістрів військово-соціального

управління до виконання професійних обов'язків та постійний контроль за їх проведенням, своєчасним виявленням недоліків та їх усунення, внесення відповідних коректив у навчально-виховний процес.

1. Бойко О.В. *Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Бойко Олег Володимирович.* – К., 2005. – 476 с.

2. Гончаренко С.У. *Методика як наука: [навчальний посібник] / Семен Устинович Гончаренко.* – Хмельницький: Вид-во ХГКП, 2001. – 30 с.

3. Козяр М.М. *Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / М.М. Козяр.* – К., 2005. – 37 с.

4. Литвиновський Є.Ю. *Формування в офіцерів структури виховної роботи Збройних Сил України вмінь проектування виховного процесу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Литвиновський Євгеній Юрійович.* – К, 2003. – 208 с.

5. *Наказ Міністерства оборони України №78 від 5 лютого 2013 року "Концепція ідеологічної роботи у Збройних Силах України"* – 12 с.

6. Олійник Л.В. *Психолого-педагогічна компетентність військового керівника: [навчальний посібник] / Леонід Віталійович Олійник.* – К.: НУОУ, 2011. – 188 с

7. Олійник Л.В. *Проблеми професійної освіти майбутніх магістрів військово-соціального управління та напрями вирішення їх в контексті Болонського процесу / Л.В. Олійник // Збірник наукових праць: Військова освіта – Вип. 2 (25).* – 2012. – С.167 – 174.

8. Олійник Л.В. *Соціальна військова педагогіка: підручник: у 2 ч. Ч. I. Теоретико-методологічні основи: [підручник] / Л.В. Олійник, М.В. Руденко, В.І. Осьодло, В.Ж. Богайчук.* – К.: НУОУ, 2013. – 348 с.

9. Стасюк В.В. *Морально-психологічне забезпечення у Збройних Силах України: [підручник] / В.М. Вилко, В.М. Грицюк, В.Г. Дикун, Л.В. Олійник та ін. за заг. ред. В.В. Стасюка.* – К.: НУОУ, 2012. – 464 с.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2014